

5. Єрмілов С.Ф. Державна політика енергоефективності в українському та європейському контексті / С.Ф. Єрмілов // Економіка і прогнозування. — 2007. — № 2. — С. 27–42.
6. Зеркалов Д.В. Энергетическая безопасность [Электронный ресурс] / Д.В. Зеркалов. — Электрон. дан. — К., 2012. — 1 электрон. опт. диск (CD-ROM); 12 см. — Систем. требования: Pentium; 512 Mb RAM; Windows 98/ 2000/XP; Acrobat Reader 7.0. — Название с тит. экрана.
7. Немчинов О.А. Зарубежный опыт применения индикативного планирования в практике государственного управления [Электронный ресурс] / О.А. Немчинов. — Режим доступа : http://www.economy-n-finance-of-or-ganization-n-state.ingnpublishing.com/files/2012/06/es_efos_release_4_volume_3_june_12_nemchinov_o.pdt

Пожидаєва Марія,

Київський університет імені Бориса Грінченка,

м. Київ, Україна,

m.pozhydaieva@kubg.edu.ua

ЗНАЧЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЄС ДЛЯ ЗАХИСТУ ПРАВ КОРИСТУВАЧІВ ПЛАТІЖНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

VALUE OF EU LEGISLATION FOR PROTECTION OF PAYMENT SYSTEMS USERS' RIGHTS IN UKRAINE

У контексті євроінтеграційних процесів в Україні відповідно до поетапного впровадження норм і положень Комплексної програми розвитку фінансового сектора України до 2020 року, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 18.06.2015 р. № 391, передбачена лібералізація фінансових ринків та набуття режиму внутрішнього ринку з ЄС у сфері фінансових, у тому числі і платіжних послуг. Це підтверджується і ст. 133 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, згідно з якою сторони визнають важливість наближення чинного українського законодавства у сфері платіжних послуг до законодавства ЄС. Україна має забезпечити поступове при-

ведення своїх чинних законів та майбутнього законодавства у відповідність до *acquis* ЄС. У зв'язку із зазначеним вище виникає потреба у вивченні переваг законодавства ЄС щодо регулювання діяльності постачальників платіжних послуг та функціонування платіжних систем на території держав — членів ЄС.

Серед важливих правових актів ЄС у платіжній сфері варто виділити такі:

— Директива 2015/2366/ЄС про платіжні послуги на внутрішньому ринку, що вносить зміни до Директив 2002/65/ЄС та 2009/110/ЄС, Регламенту (ЄС) № 1093/2010 та скасовує Директиву 2007/64/ЄС;

— Директива 2009/110/ЄС Європейського Парламенту та Ради про започаткування та здійснення діяльності установами — емітентами електронних грошей і пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директив 2005/60/ЄС та 2006/48/ЄС і скасовує Директиву 2000/46/ЄС;

— Регламент (ЄС) № 924/2009 Європейського Парламенту та Ради про транскордонні платежі у рамках співтовариства, який скасовує Регламент (ЄС) № 2560/2001;

— Регламент (ЄС) № 260/2012 Європейського Парламенту та Ради про створення технічних і бізнес-вимог для кредитних переказів і прямих дебетових переказів в євро, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 924/2009;

— Регламент (ЄС) 2015/847 Європейського Парламенту та Ради про інформацію, яка супроводжує перекази коштів, який скасовує Регламент (ЄС) № 1781/2006;

— Регламент (ЄС) 2015/751 Європейського Парламенту та Ради про міжбанківські комісійні збори за платіжні операції, що здійснюються за допомогою платіжних карток;

— Директива 2015/849/ЄС Європейського Парламенту та Ради про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей та фінансування тероризму, що вносить зміни до Регламенту (ЄС) № 648/2012 Європейського Парламенту і Ради, а також скасовує Директиву 2005/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради та Директиву Комісії 2006/70/ЄС.

Кожен із зазначених вище європейських документів спрямовано насамперед на захист прав споживачів платіжних послуг, у тому числі клієнтів фінансових установ, користувачів платіжних систем, шляхом запобігання та протидії порушенням та обмеженням їхніх прав.

Основними завданнями платіжного законодавства ЄС щодо забезпечення захисту прав користувачів платіжних систем можна вважати:

- гарантування стабільності та безперервності проведення платежів;
- надання платіжних послуг на високому рівні з точки зору гарантування безпеки і незалежності платіжних систем з використанням новітніх технологій;
- здійснення захисту платіжної інфраструктури від злочинних посягань і несанкціонованого доступу, у тому числі підробки фінансових документів, платіжних карток чи інших засобів доступу до банківських рахунків, електронних грошей, незаконних дій щодо внесення змін до таких платіжних інструментів тощо;
- забезпечення рівних та однакових умов конкуренції для операторів переказу коштів на платіжному ринку;
- сприяння зниженню тарифів і комісій за надання платіжних послуг.

На особливу увагу заслуговує Директива 2015/2366/ЄС про платіжні послуги на внутрішньому ринку в новій редакції 2015 р. Вона відома як Payment Services Directive 2 (скорочено — PSD2), що у цілому набула чинності з 12 січня 2016 р., після чого упродовж двох років держави — члени ЄС зобов'язані привести національне законодавство у відповідність до нових норм [1]. Так, оновлена Директива доповнює положення ще чинної сьогодні Директиви 2007/64/ЄС про надання платіжних послуг від 2007 р., яка має назву Payment Services Directive 1 (скорочено — PSD1) та остаточно припиняє свою дію з 13 січня 2018 р. При цьому чинні положення, встановлені Директивою PSD1, слід тлумачити відповідно до цілей і задач Директиви PSD2. Також держави — члени ЄС не мають права приймати законопроекти, що суперечать нормам Директиви PSD2.

Ця Директива удосконалює механізм захисту прав користувачів платіжних послуг, а також надає гарантії вільного доступу на європейський ринок різним платіжним системам, у тому числі небанківським платіжним сервісам, які можуть здійснювати грошові перекази не тільки через банки, а й за допомогою різних платіжних агентів, через мережу телекомунікацій та операторів систем інформаційних технологій. Все це сприяє конкуренції та розвитку інновацій у сфері фінансових технологій, а також вільній реалізації клієнтом (користувачем, споживачем) свого права на вибір найбільш прийняттого платіжного сервісу, що у ці-

лomu впливатиме на рівень конкурентоздатності європейських банків і платіжних компаній у глобальній світовій мережі електронних платежів.

Згідно з Директивою PSD2, її правове регулювання поширюється і на такі нові види платіжних послуг, як оформлення платіжних доручень та консолідація фінансової інформації. Так, п. 10 цієї Директиви запроваджується низка нових бізнес-моделей за участю зовнішніх операторів платіжних послуг (ТРР) та визначається їх правовий статус. До цієї категорії операторів належать учасники платіжного ринку, які надають допомогу клієнтам щодо запуску процесу переказу коштів шляхом складання від їхнього імені електронного платіжного доручення і негайно передають повідомлення про сформований грошовий переказ торгово-сервісному підприємству, що дає останньому змогу моментально зробити відвантаження товару або надати доступ до послуги, придбаної у мережі Інтернет. Для того щоб скористатись такою послугою, клієнтові потрібно мати лише платіжний рахунок, доступний через Інтернет. А послуга з консолідації фінансової інформації дає йому змогу бачити загальну інформацію про свій фінансовий стан, можливість консолідувати дані про залишки на поточних рахунках та вести облік витрат за різними категоріями, тобто допомагає займатись фінансовим плануванням.

Отже, Директива PSD2 дозволяє зовнішнім операторам платіжних послуг отримувати доступ до платіжного рахунку користувача (клієнта), що ведеться іншим оператором з переказу коштів, і використовувати інформацію про наявність на ньому грошових коштів. Оператори з переказу коштів, які мають право обслуговувати рахунки, будуть зобов'язані надавати зовнішнім операторам платіжних послуг доступ до своїх систем. З цією метою нормами Директиви PSD 2 передбачена єдина система правил з чітким описом умов, за якими такі оператори можуть отримувати доступ до фінансової інформації користувача (клієнта) від його імені.

На сьогодні функція платіжної установи полягає у фінансовому посередництві для виконання платежів клієнтів. Платіжна установа являє собою канал руху грошових коштів, які не належать самій платіжній установі. Платіжна установа може організовувати, наприклад, збирання комунальних платежів та подальший розподіл коштів між постачальниками комунальних послуг, прийом платежів для третіх осіб (наприклад, інтернет-торговців або мобільних операторів). Так само за рахунок власних коштів може надавати послугу швидких переказів між

різними фінансовими організаціями різних регіонів. Так зараз діють платіжні компанії в Європі [2].

Як вже зазначалось, Директива PSD2 спрямована на захист прав користувачів платіжних систем, які можуть вибрати собі кращого провайдера платіжних послуг за найменші гроші. Нові правила у сфері грошових переказів передбачають скорочення вартості за проведення електронних платежів і стимулюють користувачів проводити розрахунки он-лайн за допомогою мобільних та онлайн-інструментів. Очікується, що на ринку онлайн-платежів збільшає мобільних операторів, виробників смартфонів (Samsung Pay, Apple Pay тощо), FinTech-стартапів (технологічних проектів у галузі фінансових сервісів) як провайдерів платіжних послуг.

Директива PSD2 обумовлює посилення вимог для ініціювання, обробки платежів і захисту фінансових даних користувачів. Згідно зі ст. 74 цієї Директиви, якщо платіж понад 50 євро не пройшов або ж було скоєно шахрайство, клієнт (користувач, споживач) зможе повернути всю цю суму. Також ця Директива захищає інтереси клієнтів при втраті, крадіжці чи іншому незаконному привласненні банківської картки (платіжного інструмента).

Так, платник не несе будь-яких негативних фінансових наслідків у результаті використання втраченого, викраденого або незаконно привласненого платіжного інструменту після повідомлення відповідно до п. 6 ч. 1 ст. 69 Директиви, крім випадків, коли платник діяв обманним шляхом (див. ч. 3 ст. 74 Директиви PSD2). Користувач платіжних послуг, який має право використовувати платіжний інструмент, повинен без невинуватої затримки повідомити провайдера платіжних послуг про відомі втрату, крадіжку, незаконне привласнення або несанкціоноване використання платіжного інструменту.

З метою удосконалення та узгодження норм постанови правління Національного банку України «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» від 05.11.2014 р. № 705 з Директивою PSD2 та правилами міжнародних платіжних систем у частині захисту прав користувачів платіжних карток, центральним банком 06.09.2016 р. були внесені зміни до цієї постанови. Відтепер положення «Про порядок емісії електронних платіжних засобів і здійснення операцій з їх використанням» містить вимогу до банків не покладати повну відповідальність на користувача за спірні операції з використанням платіжних карток [3].

Відповідно до п. 8 розділу II постанови правління НБУ № 705 умови договору не мають містити вимогу про безумовну відповідальність користувача електронного платіжного засобу за неналежний переказ, за винятком, якщо доведено, що його дії чи бездіяльність призвели до втрати електронного платіжного засобу користувача, розголошення ПІНу або іншої інформації, яка дає змогу ініціювати платіжну операцію.

Підсумовуючи викладене вище, можна дійти висновку про те, що платіжне законодавство ЄС спрямоване насамперед на захист прав одержувачів (споживачів) платіжних послуг і гарантування безпеки електронних платежів на території Європейської економічної зони. Створивши єдину зону платежів у євро (SEPA) та прийнявши нову Директиву про платіжні послуги (PSD2), ЄС має намір домогтися ефективності індустрії безготівкових платежів за рахунок масштабу, посиленої конкуренції, інновацій та інтеграції у міжнародний платіжний простір. Отже, при удосконаленні національного законодавства у сфері електронних платежів головною його метою має бути захист прав користувачів платіжних систем в Україні, що сприятиме оптимізації вітчизняного платіжного ринку та відкриттю можливостей українським фінансовим установам конкурувати зі світовими лідерами у глобальній платіжній мережі.

Джерела

1. Directive (EU) 2015/2366 of the European Parliament and of the Council of 25 November 2015 on payment services in the internal market, amending Directives 2002/65/EC, 2009/110/EC and 2013/36/EU and Regulation (EU) No 1093/2010, and repealing Directive 2007/64/EC [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32015L2366>
2. Ковальова І. Лобістське мислення: Як платіжні компанії прагнуть до самостійності [Електронний ресурс] / І. Ковальова. — Режим доступу : <https://ua.112.ua/statji/lobistske-myslennia-yak-platizhni-kompanii-prahnut-do-samostiinosti-345269.html>
3. Національний банк України продовжує сприяти довірі громадян до використання платіжних карток [Електронний ресурс]. — Режим доступу : https://bank.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?sessionId=CB9B7DE8826FEC73B86BF807540B628F?art_id=36329636&showTitle=true